

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У ВРАЊУ

17500 Врање, Партизанска 14

тел. 017/422-962; 431-960
факс 017/421-633
www.ucfak.ni.ac.rs
e-mail: ucfaxvranje@yahoo.com

Поштовани!

Програмски одбор Центра за научноистраживачки рад Учитељског факултета у Врању прихватио је Вашу пријаву за Научни скуп.

Скуп ће се, по предвиђеној динамици, одржати **6. децембра 2013.** године на Учитељском факултету у Врању.

За све сервисне информације обратити се контакт-особи Сузани Златановић (контакт телефон: 017/431-960).

У нади да ће Ваш допринос бити значајан за успех Скупа, срдечно Вас поздрављамо!

Декан Учитељског факултета у Врању

Проф. др Стојан Ценић с.р.

Продекан за научно-истраживачки рад

Проф. др Сунчица Денић Михаиловић с.р.

ПРОГРАМ РАДА НАУЧНОГ СКУПА

6. 12. 2013. г.

9.00- 9.30

Регистрација учесника у холу Учитељског факултета

10.00-10.30

ОТВАРАЊЕ СКУПА

Поздравна реч проф. др Стојана Ценића, декана Факултета

(Додела јубиларних признања поводом **двадесетогодишњице** Факултета)

10.30-10.45

Пленарна предавања:

Проф. др Стојан Ценић

11.00 – 13.45

Излагања учесника

Дискусија 13.45 - 14.00

14.15

Пленарно затварање Скупа

14.45

Ручак

Одлазак гостију

I СЕСИЈА

Перспективе развоја курикулума учитељских (педагошких) факултета

Модератори: Проф. др Радмила Николић, проф. др Марјан Блажич, проф. др Сениша Стојановић

1. Проф. др Радмила Николић, Учитељски факултет у Ужицу
Учитељ за ново време, али не и изгубљен у времену
2. Проф. др Ненад Сузић, Филозофски факултет Бања Лука
Футуролошка спознаја
3. Проф. др Миле Илић, Филозофски факултет, Бања Лука
Сцијентизација и психопедагогизација учитељског студија
4. Проф. др Раденко С. Круљ, доц. др Звездан Арсић, Филозофски факултет у Косовској Митровици
Усаглашавање наставних планова учитељских факултета – битна претпоставка успешније мобилности студената
5. Проф. др Блаже Китанов, Факултет образовних наука Универзитета „Гоце Делчев“, Штип
Дијалог со учителот
6. Проф. др Бора Станимировић
Утицај глобализације и информационе технологије на образовни процес
7. Проф. др Драго Пантић, Београд
Актуелност и значај реформских идеја Паола Фреире у делу „Педагогија потлачених“
8. Проф. др Миленко Кундачина, Учитељски факултет у Ужицу, др Јелена Стаматовић, Учитељски факултет у Ужицу
Методолошке компетенције будућих учитеља и потребе савремене школе
9. Академик Миомир Ивковић, Српска академија образовања, доц. др Живорад Миленовић, Учитељски факултет у Призрену Универзитета у Приштини
Педагошко-психолошко и дидактичко-методичко образовање наставника
10. Проф. др Љубивоје Стојановић, Православни богословски факултет Фоча, Универзитет Источно Сарајево, Висока школа струковних студија за васпитаче, Вршац
Верски садржаји у настави на учитељским (педагошким) факултетима
11. Проф. др Снежана Ставрева Веселиновска, Факултет за образовни науки, Универзитет Гоце Делчев – Штип
ICT and competences for the subject natural sciences at pedagogical faculties
12. Проф. др Деан Илиев, проф. др Татјана Атанасоска, Универзитет Св. Климент Охридски, Педагошки факултет Битола
Интерпретација педагошких дисциплина на педагошким факултетима у светлу Фраскатијеве класификације научних подручја
13. Доц. др Биљана Цветкова Димов, доц. др Даниела Андоновска Трајковска, Универзитет Св. Климент Охридски Битола, Педагошки факултет Битола
Методиките и нивното место и улога во постигнувањето квалитетно воспитание и образование за воспитувачите и наставниците

14. Проф. др Снежана Јованова-Митковска, Факултет образовних наука Универзита „Гоце Делчев“, Штип
Курикулум, наставни садржаји и могућности њихове измене
15. Доц. др Димитринка Кадинова-Цонкова, ВТУ "Св. св. Кирил и Методиј", Велико Трново
Professional competence of sport pedagogue – contemporary trends and perspectives
16. Доц. др Миа Марић, проф. др Марија Сакач, Педагошки факултет Сомбор
Образовање учитеља и васпитача за савремене професионалне задатке
17. Doc. dr Kiril Barbareev, “Goce Delcev” University of Stip, Faculty of Educational Sciences
The curriculum of pedagogy faculties and the need for harmonization and substantial changes
18. Проф. др Марјан Блажич, Љубљана, доц. др Драгана Станојевић, Учитељски факултет у Врању
Кључне професионалне компетенције као полазиште и исходиште савремених концепција образовања учитеља
19. Проф. др Синиша Стојановић, Учитељски факултет у Врању
Перспективе студијских програма учитељских факултета у систему образовања наставника у Србији

II СЕСИЈА

Реализација наставних програма учитељских (педагошких) факултета

Модератори: Проф. др Миомир Милинковић, проф. др Благица Златковић,
доц. др Милена Богдановић

20. Проф. др Дичек Наталья Петровна, Институт педагогики Национальной академии педагогических наук Украины, Киев
Педагогическая психология в 1950-е годы в Украине и вопросы индивидуализации школьного обучения
21. Доц. др Устименко-Косоріч Олена Анатоліївна, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна
Традиції підготовки сербських баяністів-акордеоністів у вищих музичних освітніх закладах України
22. Проф. др Мито Спасевски, Педагошки факултет – Скопље
Креативната работилница, воннаставните активности и књижевност за деца
23. Проф. др Снежана Јованова-Митковска, доц. др Биљана Попеска, проф. др Никола Смилков, проф. др Кирил Цацков, Факултет образовних наука Универзита „Гоце Делчев“, Штип

Практична настава и њено реализовање на Факултету образовних наука у Р. Македонији

24. Проф. др Младен Вилотијевић, проф. др Нада Вилотијевић, Учитељски факултет у Београду
Продуктивно развијајућа концепција системски утемељене наставе у ефикасној школи
25. Проф. др Миомир Милинковић, Учитељски факултет Ужице
Књижевно дело у функцији васпитно-образовног рада
26. Проф. др Сунчица Денић, Учитељски факултет у Врању
Књижевни текстови у настави као поента просвете и просвећености
27. Доц. др Сања Маричић, проф. др Крстивоје Шпијуновић, Учитељски факултет у Ужицу
Савремене тенденције у образовању учитеља за рад у почетној настави математике
28. Проф. др Снежана Мирасчиева, Факултет образовних наука, Штип
Самооценување на студентите во наставата по дидактика како современа тенденција на наставничките факултети
29. Доц. др Пенка Марчева, ВТУ “Св. Св. Кирил и Методиј”, Педагогически колеж – Плевен
The portfolio in the development of university students - future music teachers
30. Доц. др Христо Петрески, Универзитет ЕСРА Скопље - Париз – Њујорк
Улога и функција сајмова књига у ваннаставним, али и наставним активностима
31. Проф. др Снежана С. Башчаревић, Учитељски факултет у Лепосавићу
Васпитно деловање Андрићеве приповетке „Књига“
32. Др Горан Шекељић, др Милован Стаматовић, Учитељски факултет у Ужицу
Реализација ваннаставних активности из физичког васпитања
33. Др Деспина Сивевска, др Биљана Попеска, Факултет за образовни науки, Универзитет Гоце Делчев, Штип
Слободното време на студентите од Педагошкиот факултет во Штип
34. Проф. др Марија Сакач, доц. др Миа Марић, Педагошки факултет Сомбор
Припрема учитеља за инклузију као савремени концепт наставе
35. Проф. др Благица Златковић, Учитељски факултет у Врању
Учешће студентата у реализацији ваннаставних активности и успех у студирању
36. Проф. др Зоран Момчиловић, Учитељски факултет у Врању, мр Владимир Момчиловић, проф. др Милован Стаматовић, Учитељски факултет у Ужицу
Методика физичког васпитања – дефиниција
37. Доц. др Александар Стојановић, Учитељски факултет Универзитета у Београду, Висока школа струковних студија за воспитаче „Михаило Палов“ – Вршац
Хеуристичке дидактичке стратегии у функцији подизања квалитета образовања учитеља и воспитача
38. Доц. др Марија Јовановић, Филозофски факултет Ниш
Денотативна и конотативна димензија наставне комуникације - реалност или императив педагошке стварности
39. Доц. др Данијела Здравковић, Учитељски факултет у Врању
Допринос универзитетског образовања учитеља у очувању њиховог друштвеног угледа и друштвеног положаја
40. Доц. др Милена Богдановић, Учитељски факултет у Врању
Математика – увек и свуда

41. Мр Снежана Кирова, виши лектор, мр Биљана Петковска, лектор, мр Драгана Кузмановска, лектор, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Проект како важен елемент во остварување на наставниот процес

42. Мр Владимир Момчиловиќ, проф. др Зоран Момчиловиќ, Учителски факултет у Врању, проф. др Милован Стаматовиќ, Учителски факултет у Ужицу
Основне карактеристике савременог спорта
43. Мр Горан Вилотијевиќ, Висока струковна школа за васпитаче, Вршац
Модел ефикасне школе утемељене на системским и еманципаторским основама
44. Др Гојко Спасевски (специјализант Медицинског факултета УКИМ – Скопље)
Здравственото воспитание и воннаставните активности
45. Мр Весна Здравковиќ, мр Јелена Вучковски, мс Александар Стојадиновиќ, Учителски факултет у Врању
Интегративно посматрање предмета који припадају области музичка култура у процесу образовања будућих учитеља и васпитача
46. Мс Ана Спасић-Стошић, Ивана Тасић-Митић, Учителски факултет у Врању
Методичко оспособљавање студента за извођење интегративне наставе
47. Мс Марија Јордановиќ, мс Марко Станковиќ, Учителски факултет у Врању
Moodle платформа као софтверска подршка савременој настави

III СЕСИЈА

Оспособљеност учитеља и васпитача за васпитно-образовни рад

Модератори: Проф. др Србољуб Ђорђевиќ, проф. др Виолета Димова, George Borovas

48. George D. Borovas, University of Macedonia, Department of Balkan Slavic and Oriental Studies, Maria Helen Voutsas, University of Thessali, Department of Economics
The characteristics of educational policy of bodies of Bretton Woods
49. Ph.D. Griva Eleni, Ph.D. Stamou Anastasia, Ph.D. Dinas Kostas, University of Western Macedonia-Greece
Greek insights into bilingualism in education: Teachers', students' and immigrant parents' views
50. Проф. др Виолета Димова, Филолошки факултет Универзитета „Гоце Делчев“ - Штип
Самосталне активности и нивова улога у развоју критичког и креативног мишљења код ученика
51. Проф. др Стана Смиљковиќ, Учителски факултет у Врању

- Сараднички однос студената учитељског факултета и ученика у развоју стваралаштва и креативности*
52. Проф. др Соња Петровска, Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Карактеристике успешних система вредновања рада наставника
53. Проф. др Емилија Петрова Горгева
Улогата на директорот во основното училиште
54. Доц. др Теодора Вџлова, Универзитет у Великом Трнову „Св. Кирил и Св. Методије“, Педагошка школа, Плевен
Онлајн проектобазиран пристап у раној фази применом принципа вишеструке интелигенције
55. Доц. др Розалия Кузманова – Карталова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методиј“, Педагогически факултет, Р Бџгария
Деца в риск – причини, диагностика, повлияване
56. Доц. др Радка Гайдова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методиј“, Педагогически факултет, Р Бџгария
Типология на методите за обучение по технико-технологични дейности в детската градина
57. Розика Неделчева Тодорова, Петја Веселинова Марчева, Доц. др Розика Димкова, Универзитет у Великом Трнову „Св. Кирил и Св. Методије“
Hemssball – Спорт без граница
58. Проф. др Србољуб Ђорђевић, Учитељски факултет у Врању, Луција Ђорђевић
Утицај додатног образовања учитеља и наставника на промену ставова према инклузивном образовању
59. Доц. др Мирјана Стакић, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу
Можућности примене психоаналитичке методе у настави српског језика и књижевности у млађем школском узрасту
60. Ана Горгева, Факултет образовних наука Универзита „Гоце Делчев“, Штип
Learning English by using the internet
61. Доц. др Србољуб Димитријевић, Учитељски факултет у Врању
Морално васпитање деце млађег школског узраста (социолошки аспект)
62. Доц. др Буба Стојановић, Учитељски факултет у Врању, др Далиборка Пурић, Учитељски факултет у Ужицу
Љубав према књизи и читању – императив будућих васпитача и учитеља
63. Доц. др Љиљана Митић, Учитељски факултет у Врању
Васпитно-образовни процес у функцији заштите и унапређења животне средине
64. Доц. др Александра Анђелковић, Учитељски факултет у Врању, др Далиборка Поповић, Висока школа за васпитаче струковних студија у Алексинцу
Иницијално образовање наставника као извор различитих ставова наставника према професионалном усавршавању
65. Мс Борис Илић, проф. др Драгица Илић, Учитељски факултет у Врању
Улога учитеља у заштити друштвено-корисне радне средине
66. Доц. др Бошко Миловановић, Учитељски Факултет у Лепосавићу
Можућности и думети у тумачењу књижевноуметничких текстова са религиозном тематиком у млађим разредима
67. Мс Данијела Мишић, Учитељски факултет у Врању
Енглески језик и улога школских библиотека
68. Др Мирјана Марковић, Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Пирот

- Улога телевизије у еколошком васпитању деце млађег школског узраста***
69. Мр Биљана Новковић-Цветковић, Учитељски факултет у Врању
Информатичко-медијске иновације у функцији оптимизације наставног процеса
70. Александар Игњатовић, Учитељски факултет у Ужицу
Школска библиотека у функцији унапређивања наставе природе и друштва
71. Весна Нушић, васпитач, Дејана Цветковић, васпитач, Светлана Радосављевић, педагог, Предшколска установа „Наше дете“ Врање, Дечји клуб за правилан раст и развој – *Игровница*
Посебни облици рада са децом узраста 3 до 5,5 година
72. Амела Малићевић, ОШ “Јован Јовановић Змај”
Улога ваннаставних активности у социјализацији младих

Напомена: Учесницима Скупа обезбеђена је техничка подршка. Молимо учеснике да приложе своје радове у електронској и штампаној форми на дан одржавања Скупа, како би *Зборник радова* био штампан у складу са временским ограничењем, подржан од стране Министарства за просвету и науку Републике Србије.

Проф. д-р Снежана Јованова-Митковска

Доц. д-р Билјана Попеска

Проф. д-р Никола Смилов

Проф. д-р Кирил Цацков

Факултет за образовни науки

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Р. Македонија

ПРАКТИЧНАТА НАСТАВА И НЕЈЗИНАТА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Резиме

Практичната настава и нејзината примена е клучно прашање кое се поставува на сите факултети кои образуваат наставници во Југоисточна Европа, вклучувајќи ја и Република Македонија. Поставеноста на практичната настава, нејзината застапеност, начинот на организација и реализација се едни од клучните аспекти инкорпорирани во иновираниите судиски програми на наставничките факултети кои се одраз на потребата за континуирано учење и интеграција на практичната настава во редовниот процес на учење како форма за оспособување за тоа што значи идна професија на студентите на наставничките факултети.

Во трудот се прикажани теоретските анализи за практичната настава, нејзината поставеност во наставниот план и програма на Педагошките факултети во Р. Македонија со посебен осврт на Факултетот за Образовни науки. Конкретно, анализирана е моменталната состојба со примената на практичната настава, начинот на нејзината реализација, формите на организација, како и целите и задачите кои треба да се постигнат со нејзината имплементација.

Во таа смисла, на Факултетот за образовни науки практичната настава се реализира во четири последователни фази кои се карактеризираат со различни задачи и активности на студентите и различен степен на нивна вклученост при тоа систематски и постепено водејќи ги кон посакуваната и проектирана цел – оспособување на студентите, идни наставници и воспитувачи за успешна реализација на практичната настава, односно подготовка за нивната идна професија.

Клучни зборови: клиничка пракса, педагошка пракса, наставник ментор од училиштата, наставник ментор од факултетите.

„Искусството е најдобриот учител – Usus est optimus magister“

Цицерон

Последниве неколку години воспитно - образовните системи во повеќето европски земји, земјите од бившите ЈУ простори, се соочуваат со еден нов бран на промени, иновации насочен кон промена на традиционалните системи на образование, нивно трансформирање во нови современи системи за образование насочени кон постигнување на поквалитетно образование како чекор кон поквалитетен современ начин на живеење во современото општество. Трансформациските процеси во системите на образование се однесуваат и на едукацијата на наставниот кадар кој претставува клучната алка за постигнување на квалитетно образование и квалитетна едукација на ученикот. Ова, од своја страна пак претставува темел за постигнување на квалитет во сите области на живот и основа за општествен развој.

Согласност тенденциите за постигнување на повисок квалитет во едукацијата на наставниот кадар, спроведени се бројни истражувања во просторите на поранешна Југославија, на Балканот и во Европските земји насочени кон идентификување на компетенциите кои ги поседува и треба да ги поседува наставникот. Согласно сознанијата како клучни компетенции кои треба да ги има наставникот идентификувани се: општите (генерички) и посебните (специфични) компетенции т.е. компетенциите структурирани во неколку групи и тоа: стручни компетенции; меѓучовечки компетенции; организациски компетенции; педагошко - дидактички и психолошки компетенции; стручно - професионални компетенции (Gojkov, G., 2012)

Со овие компетенции наставникот се стекнува во текот на неговото иницијално образование кое го стекнува во рамките на Педагошките, Учителските факултети, т.е. Факултетите за образовни науки, како високообразовни институции чија дејност е едукација на наставен кадар за потребите на предучилишното воспитание, основното и средното образование. Промените и реформите ги зафатија и високообразовните институции за едукација на наставен кадар. Последниве неколку години, истите

интензивно работат на усогласување на нивните програми во согласност со Болоњската декларација и познатиот кредит трансфер систем.

Како една од клучните забелешки која најчесто му се упатуваше на иницијалното образование на наставникот е забелешката која се однесува на практичната настава на студентите - идни наставници, нејзиното времетраење, начин на реализација, фонд на часови и сл.

Праксата идентификувана како „специфичен човечки начин на битисување со кој човекот битно се разликува од секое друго суштество е слободна креативна дејност со која човекот создава и се обликува самиот себе и својот човеков свет, историско дејствување водено од повикот од иднината“ (Педагошка енциклопедија, 1989:233), т.е. „целокупност на делувањето (наставата и вежбите), интеракција со децата, интеракција со воспитувачите, родителите и опкружувањето - општеството, културата и традицијата (Барбареев, К., 2010:138).

Праксата, односно практичната настава е предмет на бројни расправи,¹ почнувајќи уште од Аристотел (384-322 п.н.е.) кој прави разлика помеѓу три димензии на човековото делување: теорија, појесес и пракса (praxis), определувајќи ја праксата како способност за морално оправдано одлучување врз основа на одговорно формулирање на конкретни цели на општественото дејствување. Заклучоците од бројни симпозиуми и конференции од кои произлегуваат бројни документи², се во насока на унапредување на праксата на идните наставници, како значаен предуслов за успешен старт при вработување, но и основа за успешен професионален и иден кариерен развој на наставникот.

Традиционалниот модел на педагошка практика на факултети кои едуцираат наставници се темелеше на т.н. трансмисионо сфаќање на наставникот и поучувањето, сфатено како апликација на научните сознанија. Според овој модел педагошката практика на студентите се сведува само на употреба на сознанијата кои студентите ги стекнале на факултет, без критичко преиспитување на постојната пракса и постојните теоретски сознанија (што и зошто е така, што може да се промени, каква е одговорноста, самостојното одлучување, истражувачка настроеност и сл.).

---

¹ Лисабонскиот европски совет во март 2006 година навел дека „образованието и општеството се одлучувачки фактор за развој на долгорочните капацитети на Европската унија на подрачјето на конкурентност и социјална кохезија и додаваат дека е потребно јакнење на реформите за обезбедување на висококвалитетни образовни системи кои се и праведни и квалитетни (Порака на комисијата на одборот и европскиот парламент, Подобрување на квалитетот на образование на наставниците, 2007:2)

² Improving the quality of teacher education (2007), изготвен од страна на Европската комисија за образование во кој се нагласува потребата да во одреден период од студирањето, студентот да се стекне со практични искуства во наставата

Иновираниите студиски програми на наставничките факултети согласно современите тенденции, доведоа до промени во поставеноста, начинот на организација и реализација на педагошката практика. Имено, во нив имајќи ги предвид препораките од образовната информациона мрежа на Европската унија, во кои посебен акцент е поставен на континуираното, доживотното учење, како и потребата од интеграција на практичните видови на настава во редовниот процес на студентите, (Европска комисија, Практична обука за наставен час во рамките на почетното образование на наставниците), посебно внимание е посветено на практичната настава со тоа што е предвидено да таа заземе од 15% до 50% од предвидениот вкупен фонд на часови предвидени со студиската програма. Поголем број од часовите со кои се оптоварува студентот се предвидени за практично оспособување, за активноста со која тој ќе се занимава во својата професионална кариера.

Актуелните студиските програми на Факултетите кои подготвуваат наставен кадар во Република Македонија имаат слична концепција. При нивното конципирање, посебно внимание се посвети на практичната настава, нејзината застапеност и можностите за нејзина реализација.

Истата се заснова на парадигмата на акциона рефлексивност која подразбира студентот, односно идниот наставник да врши постојана критичка анализа кон постојната состојба, постојано да ги преиспитува сопствените знаења и искуства, постојано да истражува што може да подобри и унапреди, на основа на своите методолошки сознанија, да врши критичка проценка на сопствената практична активност, почитувајќи ги правилата за објективност, систематичност и валидност. Ваквата парадигма во својата основа ја има мислата на Леонардо да Винчи, дека праксата секогаш мора да биде градена на добра теорија. Само со таква подлога, студентот - идниот професионалец ќе постане рефлексивен практичар, истражувач на сопствената пракса, личност со свој сопствен препознатлив професионален стил.

Според препораките на земјите членки на Европската Унија акцентот во иницијалното образование на наставникот треба да биде поставен на практичната настава т.е. 50 % од предвидените активности со студиската програма да се однесуваат на практичната настава.

Моментална состојба со реализација на практичната настава на наставничките факултети во Република Македонија

Анализата на моменталната состојба за застапеноста и реализацијата на практичната настава на наставничките факултети во Република Македонија укажува на голема разноликост во реализацијата на практичната настава меѓу факултетите, но и големи разлики во смисла на застапеноста на практичната настава во однос на претходно наведените препораки. На оваа состојба сугерираат и резултатите од спроведено истражување од страна на Барбареев, К. (2010), кои укажуваат на различната застапеност на практичната настава на факултетите кои едуцираат наставен кадар во Р.М, односно ПФ - Битола 26% застапеност на практична настава во студиската програма, ПФ Штип- 30 %, ПФ Скопје 39%, Институт за Педагогија 28%, за разлика од земјите во европската унија, Хрватска, Словенија, Холандија кои имаат 50% застапеност практичната настава во студиската програма. Во оваа насока се и податоците од анализи³ на студиските програми на повеќето наставнички факултети во Р. Македонија, т.е студиските програми на Филозофскиот факултет, Институт за педагогија при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Педагошкиот факултет во Скопје на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофскиот факултет при Државниот Универзитет во Тетово, Педагошкиот факултет во Битола на Универзитет „Св. Климент Охридски“ и Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, а кои се однесува на поставеноста, начинот на организација и реализација на практичната настава, говорат за одредени состојби кои се однесуваат на следното:

1. Постојење на различни модели на организација на практичната настава
2. Непостојење на **унифицирани критериуми** врз основа на кои ќе се:
  - а) конципира програмата за реализација на практична настава;
  - б) ќе се изврши изборот на институции, вежбални, лаборатории за нејзино изведување;
  - в) ќе се изврши избор на ментори – воспитувачи, наставници, во основните училишта и детски установи и други воспитно-образовни организации;

---

³ Анализата е направена од страна на експерти од Факултетите за наставници во Р. Македонија, на иницијатива на одделот за образование во мисијата на ОБСЕ, како и претставници од МОН, кои ги споделија своите искуства и сознанија и работеа на подготовка на Упатство за изведување на практичната настава на студентите од наставничките факултети, упатство кое во текот на месеците октомври, ноември се презентираше пред наставниците и воспитувачите од ОУ и ДУ во повеќе градови во Македонија

г) избор на ментори - професори од факултетите;

3. Евидентирани се проблеми во воспоставувањето соработка со формалните образовни институции и во реализацијата на практичната настава на факултетите преку симулации, т.е. непостоење на цврсто воспоставен начин на соработка помеѓу факултетите и училиштата, детските градинки и другите воспитно-образовни институции;
4. Отсуство на финансиска поддршка на субјектите (институциите, менторите) т.е. непостоење законска рамка за регулирање на финансиските обврски кон образовните институции вклучени во овој процес, што од своја страна има импакт на недоволна мотивација на училиштата, детските установи за прифаќање на студентите;
5. Несоодветни просторни услови во училиштата за остварување на практичната настава. Недостаток на термини за користење на училишните спортски сали.
6. Непрецизно дефинирани обврски на менторот – воспитувач, менторот - наставник, менторот-професор и студентите.
7. Недоволна комуникација меѓу менторот-воспитувач, менторот - наставник, менторот-професор и студентите за активностите и целокупниот процес при остварувањето на практичната настава.
8. Делумна повратна информација (feed-back) за успехот и за напредокот на студентите од страна на менторот-воспитувач/наставник/педагог кон менторот-професор.
9. Непостоење на законска регулатива за правата и обврските на горенаведените субјекти. Односно, моментално во Р.Македонија, практичната настава е регулирана само со два подзаконски акта и тоа: Правилник за начинот и условите за организирање на практичната настава за студентите“ (Службен весник на Република Македонија, бр. 120/2010) и „Правилник за условите кои треба да ги исполнува истакнат стручњак од практиката од соодветната област за изведување на клиничката настава“ (Службен весник на Република Македонија, бр. 120/2010).

Врз основа на констатираните состојби, се пристапи кон изготвување на Упатство за практична настава на студентите на наставничките факултети кое во себе содржи низа предлози, инструменти како прилози за унапредување на практичната настава на студентите, кое ќе се имплементира од наредната година, по неговата презентација пред наставниците, воспитувачите, студентите, засегнатите страни во процесот.

Концепција на практичната настава на Факултетот за образовни науки во Штип

Факултетот за образовни науки во Штип е високообразовна институција на која се едуцира наставен кадар за предучилишниот, основношколскиот и средношколскиот воспитно образовен систем. На истиот постојат повеќе акредитирани студиски програми, од кои моментално активни се: студиската програма за предучилишно воспитание и образование, одделенска настава и историја со археологија.

Студиските програми се конципирани согласно Болоњските процеси и актуелниот кредит трансфер систем. Посебно внимание при нивното конципирање е поставен на соодносот помеѓу наставните предмети, академски, општообразовни, тесно стручни како и посебен простор и внимание е поставено на практичната настава.

Притоа, под практична настава на студентите мислиме на т.н. клиничка настава која треба да ја поминат студентите во текот на целокупното нивно студирање во согласност со законските одредби (Службен весник на РМ, 2010:2-3), реализацијата на практичната настава согласно наставниот предмет Педагошка практика, методската пракса која ја реализираат студентите од одделните методики, како и педагошкиот стаж - задолжителен за сите студенти во завршната година на студирање кој се реализира на Факултетот за образовни науки во времетраење од петнаесет работни дена, односно три недели.

Зошто ни е важна и значајна практичната настава на студентите на Факултетот за образовни науки?

Практичната настава на студентите им овозможува:

- ✓ сознавање на улогата и значењето на професијата учител (наставник, воспитувач);
- ✓ запознавање со физичките, социјални и академски димензии, дејствување на воспитно-образовните институции;
- ✓ поврзување на теоријата со практиката, способност за разбирање и креативна примена на теориските знаења и иновации и стекнување на практично искуство;
- ✓ стекнување на вештини за менаџирање со ресурси, простор, време;
- ✓ развивање на вештини за планирање, организирање, вреднување;
- ✓ развивање на вештини за креативно, критичко размислување, формирање на сопствен професионален стил;
- ✓ способност за саморефлексија;
- ✓ усвојување на социјално прифатливи начини на комуникација;

Целта на практичната настава е насочување и осамостојување на студентите за активно учество во воспитно-образовниот процес. Истата се конкретизира низ одделните фази од вклученост на студентот во воспитно-образовниот процес. Меѓутоа, поставувањето на практичната настава во рамки на студиските програми, легислативата, не значи ништо без одредување на начинот на кој истата може да се имплементира, т.е организира и реализира.

Реализација на практичната настава на Факултетот за образовни науки

На Факултетот за образовни науки практичната настава се имплементира низ четири фази кои се карактеризираат со различен степен и интензитет на вклученост на студентите во реализацијата на наставата. Во продолжение детално се разработени фазите и начините, нивните карактеристики и начинот на реализација.

Почетна, прва фаза се однесува на реализација на т.н. клиничка настава и е наменета за студентите од прва година, а понатаму и за студентите од сите студиски години кои согласно законската легислатива (Службен весник на РМ, бр.120/2010; Службен весник на РМ, бр 20/2013), треба да поминат најмалку 45 дена со најмалку еден и најмногу осум часа во воспитно-образовните институции. Врз основа на претходно воспоставен договор со воспитно-образовната институција студентите се упатуваат во в. о. институција, под водство на професор – ментор, истакнат стручњак од практиката со документ упатница, кој документ по завршување на праксата, потпишан и заверен на институцијата се поставува во студентското досие.

Во почетната, иницијална фаза од реализацијата на практичната наставата, предвидена е реализација на следните задачи:

- запознавање на студентите со планот и програмата на целокупната практична настава, од страна на ментор-професор;
- посета на воспитно-образовната институција со цел запознавање на студентот со училишната клима и култура во воспитно-образовните институции;
- запознавање на раководната структура (директор, заменик-директор) на училиштето/детската градинка или на друга воспитно-образовна институција и со нивното работење;
- запознавање со структурата и со работата на стручните органи;
- запознавање со работата на советот на родители;
- запознавање со годишната програма за работа на училиштето/детската градинка;
- запознавање со педагошката евиденција и документација;

- запознавање со организацијата и со формите на соработка меѓу училиштето/детската градинка и семејството;
- претстава за практична реализација на наставен час/воспитно-образовна активност (структура, артикулација, применети постапки, стратегии на учење и поучување и сл.).
- запознавање со начинот на планирање, организирање и реализирање на дополнителната и додатната настава.
- информирање за планирањето, организацијата и реализацијата на воннаставните активности (слободни ученички активности, натпревари, општествено-корисна и хуманитарна работа, ученички екскурзии - Концепцијата за деветгодишно основно воспитание и образование, 2007:109).
- запознавање со материјално - техничките услови, организацијата на безбедноста во училиштето/детската градинка;

Реализацијата на предвидените задачи и сите активности кои ги реализираат студентите во тек на клиничката настава, студентот ги евидентира во дневник. Дневникот покрај основните податоци за студентот: име и презиме на студент, студиска програма, статус на студент, година на студирање, содржи и податоци за место на реализација на практичната настава, назив на установата во која истата се реализира, време, период на реализација на практичната настава, опис на дневните активности на студентот, како и простор за самовреднување на сопствените активности. Дневникот треба да биде потпишан од страна на студентот и менторот – наставник/воспитувач од воспитно-образовната институција каде е реализирана практичната настава. Истиот се прегледува и потпишува и од страна на професорот - ментор и се поставува во студентското досие.

Втората фаза во реализацијата на практичната настава е *фазата на непосредно учество*. Во оваа фаза студентот се подготвува за самостојна реализација на активностите во воспитно-образовните институции, односно:

- ја следи работата на менторот-воспитувач/наставник/педагог.
- користи соодветен инструментариум за евидентирање на следените воспитно-образовни активности;
- преку непосредно набљудување студентот да се запознае со планирањето, организацијата, реализацијата и следењето, вреднувањето и оценувањето на активностите во воспитно-образовните институции.

- се запознава со различни форми, техники и методи на воспитно-образовната работа.
- се запознава со организацијата на безбедноста во училиштето/детската градинка
- се оспособува за самостојно реализирање на наставен час/активност и на дополнителна и додатна настава.
- се оспособува за идентификување на постапките за следење, проверување и оценување на постигнувањата на учениците/децата.
- ја следи реализацијата на дополнителната и додатната настава во училиштето (се однесува на практиката во основните училишта).
- ги следи воннаставните активности (слободни ученички активности, натпревари, општествено-корисна и хуманитарна работа, ученички екскурзии).

На Факултетот за образовни науки оваа фаза се реализира како присуство на студентите на конкретни наставни часови и воспитни активности од одделните наставни предмети и воспитно – образовни подрачја кои се во согласност со Методиките кои како наставни предмети се изучуваат во рамки на студиската програма. Непосредното вклучување на студентите подразбира набљудување на работата на наставникот и воспитувачот, набљудување на текот и реализацијата на наставата, комуникацијата и односот со учениците и децата. Организацијата на студентите се организирани во групи од неколку студенти, распределени во одделенијата и возрасни групи во детските градинки, при тоа не нарушувајќи го текот на В – О процес. Во текот на оваа фаза студентите пополнуваат листи за набљудување изготвени од професорот-ментор од соодветната Методика. Истите имаат за цел да го насочат набљудувањето на студентите, да се фокусираат на суштинските моменти во реализацијата на настават и работата на наставникот и воспитувачот, но и да се поттикне развојот на критичкото мислење. Активностите во оваа фаза се всушност чекор кон самостојната работа на студентот која се одвива во третата фаза.

Третата фаза во реализацијата на практичната настава предвидува самостојна реализација на активностите од страна на студентот, во која се развиваат вештини и се формираат способности за самостојна реализација на професијата воспитувач/наставник. Во оваа фаза студентот умее самостојно:

- да изработи подготовка за наставен час/активност која вклучува дефинирање на целите, определување на формите, методите, постапките, средствата и

помагалата, артикулација на наставниот час/насочената активност и очекуваните резултати од реализацијата.

- да создава повољна социјално-емоционална клима во училиштето при тоа развива вештини за разрешување на проблеми во различни воспитно-образовни ситуации;
- да користи современи интерактивни методи за реализација на воспитно-образовниот процес;
- овозможи на учениците и на децата да учат на различни начини, имајќи ги предвид нивните потреби, способности, интереси и мотивација;
- да се однесува кон сите ученици рамноправно поджувајќи ја родова еднаквост, интеркултурализам и мултикултурализам, како и да ги идентификува предностите и слабостите на секој ученик поединечно;
- врши проверка на усвоените знаења, користејќи разни видови техники и инструменти;
- учествува во реализацијата на дополнителната и додатната настава во училиштето (се однесува на практиката во основните училишта).
- критички ги анализира сопствените наставни часови/активности и да извлекува заклучоци со кои го подобрува квалитетот на својата натамошна работа;
- да ги следи и да ги анализира наставните часови/насочените активности на останатите студенти (своите колеги).

Во рамките на третата фаза студентите се во постојана комуникација со менторот - професор и менторот – наставник кои ја насочуваат, координираат и евалуираат работата на студентите. Во тек на оваа фаза студентите изготвуваат дневни подготовки за наставен час или воспитна активност од конкретен наставен предмет или предметно подрачје, согласно со соодветната методика. Изработената дневна подготовка ја контролира, коригира и одобрува менторот - професор, во координација со напатствијата за конкретните содржини и досегашните активности на децата добиени од страна на менторот – наставник. Практичната реализација на наставниот час или насочена активност од страна на студентот се изведува во присуство на менторот - наставник и менторот – професор. Тие ја следат и евалуираат работата на студентот, но и даваат сугести и насоки за натамошната работа на студентот. Практичните реализации на студентот се дел од студентското досие од конкретната методика и истите се еден од параметрите кои се земаат предвид во дефинирањето на финалната

оценка на студентот од соодветната методика. Ова барање подеднакво се однесува на редовните, но и на вонредните студенти.

Последната *четвртата фаза* подразбира реализација на т.н. педагошки стаж во кој студентот е веќе оспособен за самостојно изведување на наставната/воспитно-образовната работа. Педагошкиот стаж се реализира во текот на три седмици или петнаесет дена работни дена, во текот на месеците април/мај односно во тек на месец октомври за вонредните студенти. Активностите, подготовките, критичките осврти на набљудуваните часови реализирани од страна на колегите студенти се евидентираат во посебно изготвен дневник за педагошки стаж. Целокупните активности на педагошкиот стаж се координирани од страна на професор-ментор одреден за педагошкиот стаж, но исто така подразбира и активно учество на професорите - ментори од секоја одделна методика.

Сите наведени активности на студентите и нивото партиципирање во секоја од наведените фази, овозможува постапно и систематско воведување во практичната настава, поврзување на теоретските знаења со практичното искуство и оспособување за практична работа, односно подготовка за тоа што значи нивна идната професија.

Наместо заклучок

Искуството е немилосрден учител: прво ни дава ??? па потоа не учи како треба да постапуваме.

Бертранд Расел

Abstract

Practical teaching and its implementation is a crucial question, which arises in all faculties that educate teachers at the countries in South Eastern Europe, including the Republic of Macedonia. In this paper, we presented theoretical considerations for practical teaching, it's placement in the curriculum of Pedagogical faculties in the Republic of Macedonia, especially at the Faculty of educational sciences, particularly the current state with implementation of practical teaching and recommendations for its successful application.

Литература

1. Bratanić, M. (2003). Kompetencije visokoškolskog nastavnika. U: Vrgoč, H. (ur.), *Odgoj, obrazovanje i pedagogija u razvitku hrvatskog društva*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
2. Барбареев, К. (2010). Образованието и професионалниот развој на воспитувачите за предучилишното воспитание и образование, Скопје (необјавена докторска дисертација)
3. Gojkov, G. (2010). Nastavnik kao reflektivni praktičar. : *Osposobljavanje nastavnika za nove uloge*. Beograd: Srpska akademija obrazovanja.
4. Доналдсон, Г., Граховац, М и др. (2013). *Наставничката професија во XXI век*, Белград: Центар за образовни политики
5. European Commission (2004). *Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications*. Strasbourg: European Commission.
6. European Commission (2005). *Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications*
7. European Commission (2012). *Supporting the Teaching Professions for Better Learning Outcomes*. Strasbourg: European Commission.
8. Valenčič Zuljan, M., Gojkov, G., Rončević, A., Vogrinc, J. (2012). *Pedagoška praksa i proces razvijanja kompetencija studenata budućih učitelja u Hrvatskoj, Srbiji i Sloveniji*, Vršac: Visoka vaspitačka škola „Mihailo Pavlov“
9. Valenčič Zuljan, M., Vogrinc, J., Bizjak, C., Krištof, Z. in Kalin, J. (2007). *Izzivi mentorstva*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta
10. Група автори (2013). Упатство за изведување на практичната настава на студенти – идни наставници, воспитувачи и педагози, Скопје: Подржано од Канцеларија за образование на Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија.